

Voormetrieke Nederlandse tinnen inhoudsmaten

Deel 1: Amsterdam

J.E. Wustenhoff

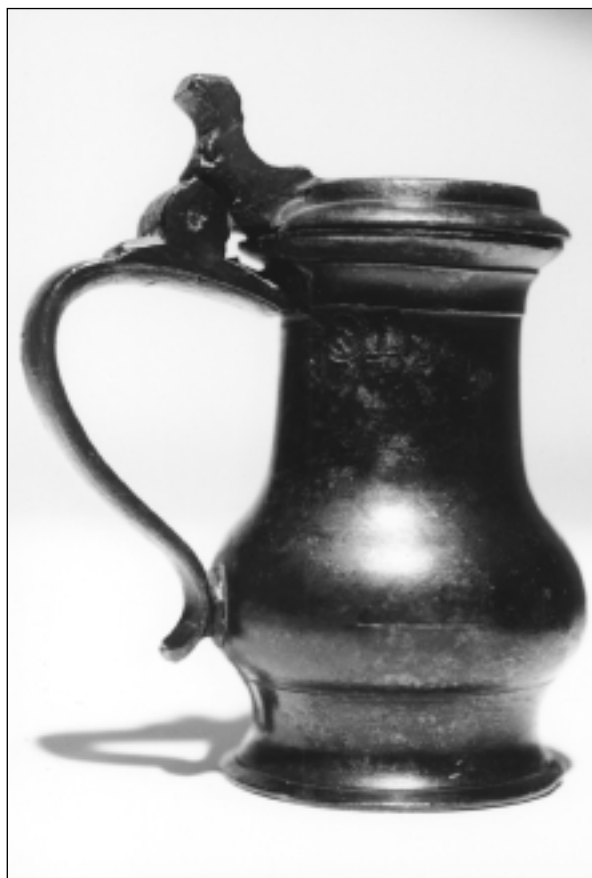
Afb. 1 Tinnen inhoudsmaten, gevonden in het wrak van de 'Utrecht' (na restauratie). Huidige verblijfplaats onbekend.

Inleiding

In een aantal korte artikelen zal ik de komende tijd aandacht besteden aan voormetrieke tinnen inhoudsmaten. Echter gezien vanuit het gezichtspunt van een tinverzamelaar, aangezien ik geen kenner van maten en gewichten ben.*) Uiteraard zal dit terrein niet uitputtend behandeld kunnen worden. Het is eerder de bedoeling om enig inzicht te verschaffen in de belangrijkste vormen, welke gedurende de periode 1500–1800 in de Noordelijke Nederlanden

zijn gebruikt, waarbij de nadruk zal liggen op de 17e en 18e eeuw.

In mijn artikelen zal ik inhoudsmaten bespreken uit openbare en particuliere collecties. Een groot deel van de tinnen inhoudsmaten in de voormetrieke periode waren kannen, al of niet met deksel. Nu zijn lang niet alle kannen als maat gebruikt, maar eerder als drink- of schenkkan. Ik zal dan ook alleen die kannen bespreken waarvan duidelijk is, door ijkmerken of pegel, dat ze ook als maatkan gediend (kunnen)

*Afb. 2a/b/c
Amsterdams tinnen
maatkannetje, bodem-
vondst, eind 17e eeuw.
Tweekakig scharnier.
Hoogte 9,5 cm.
Tingieter Christoffel
Ploegmakers,
Amsterdam († 1696).
Particuliere collectie.*

Afb. 3a/b Amsterdams tinnen maatkannetje, bodemvondst, 17e eeuw. Hoogte 7,2 cm. Particuliere collectie.

hebben. Er zijn mij geen kannen uit de voormetrische periode bekend waarop een inhoudsaanduiding voorkomt.

Door de VOC gebruikte tinnen inhoudsmaten

In de *Lyste van 't gene tot d'Equipagie behorende* – de uitrustingslijst van de VOC-schepen – worden bij het tinwerk in de kajuit diverse soorten maten genoemd, zoals *Pints Wynkannen*, *Half pintjes*, *Mutsjes* en *Half mutsjes*. De VOC, evenals de WIC, gebruikte de Amsterdamse maten als standaard. Bovengenoemde kannen hadden derhalve een inhoud van resp. 0,6 - 0,3 - 0,15 - 0,075 *l*. Aantoonbaar door de VOC gebruikte exemplaren zijn uitermate zeldzaam. Het Stedelijk Museum Vlissingen en het Rijksmuseum bezitten iets op dit gebied.

In de 17e eeuw vervaardigden de Amsterdamse tinnegieters, met name wat betreft de kleinere inhoudsmaten, voornamelijk twee typen. Op afb. 1 is een zestal kannetjes te zien, afkomstig uit het wrak van de in 1648 bij het eiland Itaparica, Bahia, Brazilië vergane schip *Utrecht*. In 1981 werd het wrak gevonden en werd een groot aantal voorwerpen geborgen, waaronder de afgebeelde tinnen kannetjes. Op deze afbeelding zijn de twee typen duidelijk te onderscheiden. De pint en halfpint zijn vrij slanke kannetjes. Zij hebben een geknepen voet en een vrij lang recht bovengedeelte. Het mutsje en halfmutsje hebben hooguit een voetplintje, een bollere buik en een enigszins uitlopend bovenstuk met een brede kraag. Meestal zijn deze maten gepegeld, ze komen zowel met als zonder deksel voor.

Op afb. 2 is een halfmutsje te zien van het slanke type. Het is vervaardigd door de Amsterdamse tinnegieter Christoffel Ploegmakers, die werkzaam was in de tweede helft van de 17e eeuw. Het is aan de binnenzijde

van het deksel gemerkt met het stadsmerk van Amsterdam met de gietersinitialen CP. Op de hals rechts van het handvat zijn drie ijkmerken afgeslagen: het stadswapen van Amsterdam, een hoofd in een cirkel en de letter D. Het is nog niet bekend voor welk jaar deze letter staat.

Op afb. 3 is eveneens een halfmutsje te zien, maar dan van het andere type, en zonder deksel. Dit kannetje is op het handvat gemerkt met het Amsterdamse stadswapen en de initialen [.]B[.]. Hier staan de ijkmerken: het Amsterdamse wapen en een staande vogel met letter M, eveneens op de rand, echter aan de linkerzijde van het handvat. Beide kannetjes zijn rechts van de aanhechting van het handvat gepegeld. Beide zijn bodemvondsten.

Ik neem aan dat het hoofd in een cirkel (op het eerste kannetje) en de staande vogel (tweede kannetje) de merken van de ijkers zijn. Of dit zo is, en zoja, van welke ijkers, heb ik niet kunnen vinden. Indien er lezers zijn die hier wat naders over weten, dan zal ik dat graag vernemen.